

«14 пунктів» Вудро Вільсона. Паризька мирна конференція. Версальсько-Вашингтонська система та Ліга Націй.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Після Першої світової війни держави-переможниці спробували створити новий міжнародний порядок. Президент США Вудро Вільсон запропонував принципи відкритої дипломатії, національного самовизначення і колективної безпеки, але на Паризькій мирній конференції ці принципи зіткнулися з конкретними інтересами держав-переможниць.

- пояснювати зміст і значення «14 пунктів» В. Вільсона;
- називати провідних учасників Паризької мирної конференції та порівнювати їхні цілі;
- характеризувати основні умови Версальського договору;
- пояснювати мету створення Ліги Націй;
- визначати на карті основні територіальні зміни в Європі після війни.

1. «14 пунктів» Вудро Вільсона

8 січня 1918 р. президент США Вудро Вільсон звернувся до Конгресу з програмою повоєнного облаштування світу — «14 пунктами». У підручнику Щупака наголошено на принципах національного самовизначення, вільної торгівлі, відкритої дипломатії та створення міжнародної організації для підтримки миру.

1. **Відкрита дипломатія:** мирні договори мають бути відкритими, без таємних угод.
2. **Свобода мореплавства** у мирний і воєнний час.
3. **Усунення економічних бар'єрів** у міжнародній торгівлі.
4. **Скорочення озброєнь** до рівня, необхідного для безпеки.
5. **Справедливе врегулювання колоніальних питань.**
6. **Виведення військ із російських територій** і можливість Росії самостійно визначати свій розвиток.
7. **Відновлення незалежності Бельгії.**
8. **Повернення Франції Ельзасу й Лотарингії.**
9. **Уточнення кордонів Італії** за національним принципом.
10. **Автономія народам Австро-Угорщини.**
11. **Визволення Румунії, Сербії та Чорногорії;** надання Сербії виходу до моря.
12. **Самостійність турецької частини Османської імперії** та автономія інших народів імперії.
13. **Створення Польської держави.**
14. **Створення Ліги Націй** для гарантування миру й безпеки.

Важливо: «14 пунктів» були не готовим мирним договором, а політичною програмою. На практиці переможці реалізували лише частину запропонованих принципів.

Примітка про джерела. Основний підручник Щупака подає дату виступу Вільсона як **8 січня 1918 р.** У прикріпленому довіднику Земерової–Скирди в одному місці надруковано «8 січня 1919 р.». У цьому уроці й тестах використано дату з основного підручника — 8 січня 1918 р.

2. Паризька мирна конференція: хто визначав новий порядок?

Паризька мирна конференція відкрилася 18 січня 1919 р. У її роботі брали участь представники 27 держав. Формально важливі питання вирішувала «Рада десяти», але реальний вплив зосередився в руках керівників провідних держав. У джерелах особливо виділяється «Велика трійка»: Вудро Вільсон (США), Жорж Клемансо (Франція), Девід Ллойд Джордж (Велика Британія). Італію представляв Вітторіо Орландо, а Японія також належала до провідних учасників.

Держава	Головні цілі на конференції
США	Посилити міжнародний вплив США; реалізувати «14 пунктів»; створити Лігу Націй; не допустити надмірного посилення старих європейських імперій.
Велика Британія	Зберегти морську й колоніальну могутність; отримати німецькі колонії та турецькі володіння; водночас не допустити надмірного ослаблення Німеччини, щоб зберігати рівновагу сил у Європі.
Франція	Максимально послабити Німеччину, повернути Ельзас і Лотарингію, отримати значну частину репарацій та гарантії безпеки.
Італія	Отримати території на Балканах, що до війни належали Австро-Угорщині.
Японія	Закріпити позиції в Азії, отримати німецькі володіння в Китаї та Тихому океані.

Не всі були за столом переговорів. Радянську Росію, Німеччину та інші переможені держави на конференцію не запросили. Це стало однією з майбутніх проблем післявоєнної системи.

3. Версальський договір з Німеччиною

28 червня 1919 р. у Версалі був підписаний мирний договір між Німеччиною та державами-переможницями. Він офіційно завершував війну між сторонами й установлював нові територіальні, військові та фінансові умови для Німеччини.

Напрям	Основні умови
Територіальні зміни	Ельзас і Лотарингія повернулися Франції; Бельгія отримала Ейпен і Мальмеді; Данія — частину Шлезвігу; Польща — Познань, частини Померанії, Пруссії та Верхньої Сілезії з виходом до Балтійського моря. Гданськ став «вільним містом».
Рейнська зона	Лівий берег Рейну окупували союзники; смугу завширшки 50 км на схід від Рейну демілітаризували.
Колонії	Німецькі колонії були перерозподілені між державами-переможницями; частина тихоокеанських володінь і прав у Шаньдуні дісталася Японії.
Армія і зброя	Загальна військова повинність заборонялася; армію обмежували 100 тис. осіб; забороняли танки, військову авіацію, підводний флот і важку артилерію.
Репарації	Німеччина та її союзники були оголошені відповідальними за війну й мали відшкодовувати збитки переможцям.

Карта-орієнтир «Німеччина після Версаля»: знайди на карті Францію → Ельзас і Лотарингію; Бельгію → Ейпен і Мальмеді; Данію → Шлезвіг; Польщу → Познань, Померанію, частину Пруссії й Верхньої Сілезії; Рейн → демілітаризовану зону. Це дозволяє побачити, чому територіальне питання стало джерелом майбутнього реваншизму.

4. Нові держави й мирні договори із союзниками Німеччини

Мирні договори з Австрією, Болгарією, Угорщиною й Туреччиною закріпили розпад старих імперій і нову карту Центральної, Південно-Східної Європи та Близького Сходу.

Договір	Дата	Ключовий результат
Сен-Жерменський з Австрією	10 вересня 1919	Закріпив припинення існування Австро-Угорщини; Богемія й Моравія увійшли до Чехословаччини; Буковина — до Румунії; Галичина — до Польщі; забороняв об'єднання Австрії з Німеччиною.
Нейїський з Болгарією	27 листопада 1919	Територіальні втрати Болгарії, втрата виходу до Егейського моря, обмеження армії.
Тріанонський з Угорщиною	4 червня 1920	Передача Трансильванії Румунії, Словаччини й Закарпатської України — Чехословаччині; обмеження угорської армії.
Севрський з Туреччиною	10 серпня 1920	Поділ значної частини володінь Османської імперії; контроль Антанти над чорноморськими протоками.

Картографічний орієнтир. На карті Центральної Європи простеж, як із простору колишньої Австро-Угорщини постали або розширилися Австрія, Угорщина, Чехословаччина, Польща, Королівство сербів, хорватів і словенців, Румунія та Італія.

5. Ліга Націй — спроба створити колективну безпеку

Одним із найважливіших нововведень після війни стало створення Ліги Націй. Її метою було розвивати співробітництво між народами, гарантувати мир і безпеку та не допустити нової великої війни. Офіційно Ліга Націй утворилася 10 січня 1920 р., її органи працювали в Женеві.

Елемент	Зміст
Мета	Підтримка миру, запобігання міжнародним конфліктам, відмова від війни як засобу вирішення суперечок.
Інструменти	Політичні й економічні санкції проти агресора.
Органи	Асамблея, Рада, Секретаріат.
Проблема	США, президент яких був ініціатором створення Ліги, до неї не вступили через позицію Сенату.
Підсумок	Ліга Націй не змогла стати універсальним механізмом запобігання війнам і не зупинила шлях до Другої світової війни.

6. Українське питання на Паризькій конференції

У січні 1919 р. до Парижа прибула об'єднана делегація УНР і ЗУНР. Вона намагалася домогтися міжнародного визнання української державності. Однак українські представники не отримали підтримки провідних країн Антанти. Франція була особливо зацікавлена в сильній Польщі як противазі Німеччині. У червні 1919 р. представники Антанти визнали право Польщі на окупацію Східної Галичини з обіцянкою тимчасового управління й автономії краю.

У підручнику подано **мапу Української Народної Республіки 1919 р.**, яку українська делегація використовувала на Паризькій конференції разом із великим пакетом матеріалів про географію, історію, культуру й економіку України. Вона демонструвала бажані кордони УНР за етнічним принципом.

Українське питання на Паризькій конференції

UATV Channel, 22.12.2017

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

7. Опорні дати

08.01.1918

Виступ В. Вільсона з програмою «14 пунктів».

18.01.1919

Відкриття Паризької мирної конференції.

28.06.1919

Підписання Версальського мирного договору.

10.09.1919

Сен-Жерменський договір з Австрією.

27.11.1919

Нейїський договір з Болгарією.

10.01.1920

Набрання чинності Версальським договором і офіційне утворення Ліги Націй.

04.06.1920

Тріанонський договір з Угорщиною.

10.08.1920

Севрський договір з Туреччиною.

8. Словник термінів

Національне самовизначення Право народу самостійно визначати свій політичний статус і форму державного існування.

Репарації Відшкодування державою, визаною відповідальною за агресивну війну, збитків державам, що постраждали.

Ратифікація Затвердження міжнародного договору верховним органом державної влади, після чого він набирає юридичної сили.

Демілітаризація Роззброєння певної території та заборона утримувати на ній війська, укріплення або военну промисловість.

Ліга Націй Міжнародна організація, створена після Першої світової війни для співробітництва, підтримки миру й безпеки.

«Вільне місто» Територіально-політичний статус міста, яке не включалося безпосередньо до сусідньої держави й перебувало під міжнародним контролем.

Підсумок уроку

Паризька конференція намагалася поєднати нові принципи міжнародних відносин із прагненнями переможців зміцнити власні позиції. «14 пунктів» Вільсона дали мову для самовизначення, відкритої дипломатії та колективної безпеки, але Версальський порядок одночасно створив нові кордони, репараційні зобов'язання, мандати й образи переможених. Саме ця суперечливість стала важливою рисою повоєнного світу.